# รายงานสรุปบทเรียน

**ชื่อโครงการฝึกอบรม** : หลักสูตร “AI Governance & Ethics: หลักการจริยธรรม ธรรมาภิบาล และข้อกฎหมายในการประยุกต์ใช้ AI”
**วันที่เข้ารับการอบรม** : วันที่ ๒๓ เมษายน 2569
**สถานที่** : TOGA e-Learning (https://tdga.dga.or.th! .... )
**จัดโดย** : สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล (TDGA)
**ผู้จัดทำรายการ** : นางสาวกนิษฐา ปิติฤทธิ์ นักวิชาการเงินและบัญชีปฏิบัติการ
**วัตถุประสงค์** : 1.เพื่อการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของจริยธรรมและการกำกับดูแล AI ผ่านกรณีศึกษาต่างๆ และผลกระทบที่อาจ เกิดขึ้นต่อสังคม ธุรกิจ และชีวิตประจำวัน

2. เพื่อทำความเข้าใจหลักการและแนวทางจริยธรรม AI ระดับสากล รวมถึงแนวทางที่ใช้ในประเทศไทย เพื่อให้สามารถ นำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

3. เพื่อศึกษาแนวทางการกำกับดูแล AI ในองค์กร ตั้งแต่การวางโครงสร้างการบริหารความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้อง ไปจนถึงการบริหารความเสี่ยงจากการใช้ AI

4. เพื่อเรียนรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ AI ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พร้อมทำความเข้าใจช่องว่างและแนวทาง พัฒนากฎหมายเพื่อรองรับการใช้ AI อย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ

**สรุปเนื้อหาการฝึกอบรม :**

ในอดีตเรามองว่า AI เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคนิค (Technical Tool) แต่ปัจจุบัน AI กลายเป็นเทคโนโลยีที่ส่งผล กระทบต่อสิทธิเสรีภาพและความปลอดภัยของมนุษย์ "ความฉลาดของ AI มาพร้อมกับความเสี่ยงที่ควบคุมยาก" หากปล่อยให้ AI ทำงานโดยปราศจากธรรมาภิบาล (Governance) อาจเกิดปัญหาอคติ (Bias), การละเมิดความเป็น ส่วนตัว หรือการตัดสินใจที่ผิดพลาดโดยไม่มีผู้รับผิดชอบ

**จริยธรรมและการกำกับดูแล AI**

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีความสามารถในการตัดสินใจและประมวลผลข้อมูลมหาศาลได้อย่างรวดเร็ว แต่หากขาดการควบคุมที่ดี อาจนำมาซึ่งความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต ทรัพย์สิน และสิทธิมนุษยชน การกำกับดูแล (Governance) และจริยธรรม (Ethics) จึงเป็นเสมือน "เบรก" และ "พวงมาลัย" ที่ช่วยให้การขับเคลื่อน AI เป็นไปอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์

จากกรณีศึกษา (Use Cases)

- ☐ **อคติในการคัดเลือกบุคลากร (Bias in Recruitment):** ระบบ AI ของบริษัทระดับโลกแห่งหนึ่งใช้ข้อมูลย้อนหลังในการคัดเลือกคนเข้าทำงาน ส่งผลให้ระบบกรองใบสมัครของผู้หญิงออกโดยอัตโนมัติ เนื่องจากข้อมูลในอดีตมีสัดส่วนพนักงานชายมากกว่า
- ☐ **ความผิดพลาดในระบบยุติธรรม (Recidivism Risk Score):** การใช้ AI ประเมินโอกาสการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องหา พบว่าระบบให้คะแนนความเสี่ยงกับกลุ่มคนผิวสีสูงกว่าความเป็นจริงเนื่องจากอคติในข้อมูล (Data Bias)
- ☐ **การละเมิดความเป็นส่วนตัว (Deepfake & Privacy):** การสร้างภาพหรือเสียงเสมือนจริงของบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต นำไปสู่การหลอกลวง (Scam) และการบิดเบือนข้อมูลในสังคม

**หลักการและแนวทางจริยธรรมของ AI**

OECD AI Principles – หลักการสากล 5 ข้อ

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้กำหนดหลักการพื้นฐานเพื่อให้ประเทศสมาชิกนำไปปรับใช้:

1. **การเติบโตที่ครอบคลุมและยั่งยืน (Inclusive Growth & Sustainability):** AI ต้องมุ่งเน้นการเพิ่มพูนความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์และโลก
2. **คุณค่าที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางและความเป็นธรรม (Human-centric Values & Fairness):** ต้องเคารพกฎหมาย สิทธิมนุษยชน และความหลากหลาย
3. **ความโปร่งใสและการอธิบายได้ (Transparency & Explainability):** มนุษย์ต้องสามารถรับรู้และเข้าใจผลลัพธ์หรือการตัดสินใจของ AI ได้
4. **ความมั่นคงปลอดภัยและความปลอดภัย (Robustness, Security & Safety):** ระบบ AI ต้องมีความเสถียร ต้านทานการโจมตีทางไซเบอร์ และไม่ก่อให้เกิดอันตราย
5. **ความพร้อมรับผิดชอบ (Accountability):** ผู้พัฒนาและผู้ใช้งาน AI ต้องมีความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากระบบ

Thailand AI Ethics Guideline – หลักจริยธรรม AI ของประเทศไทย

แนวทางที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นมาตรฐานให้หน่วยงานไทยนำไปปรับใช้ โดยเน้นบริบททางสังคมและกฎหมายของประเทศ:

- ☐ ส่งเสริมการพัฒนา AI ที่สร้างสรรค์ ไม่เลือกปฏิบัติ และเคารพในอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทย
- ☐ เน้นย้ำเรื่องความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล และการปกป้องสิทธิของผู้บริโภคหรือประชาชนผู้รับบริการ

หลักจริยธรรม AI

แกนหลักสำคัญ 7 ประการที่องค์กรต้องคำนึงถึงในการออกแบบและใช้งาน AI:

1. **Human Agency and Oversight:** มนุษย์ต้องมีอำนาจในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายและสามารถควบคุมระบบได้
2. **Technical Robustness and Safety:** ระบบต้องมีความถูกต้องแม่นยำสูงและมีความปลอดภัยในการทำงาน
3. **Privacy and Data Governance:** ต้องคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและมีระบบการบริหารจัดการข้อมูลที่ถูกต้อง
4. **Transparency:** กระบวนการทำงานของ AI ต้องเปิดเผยและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้
5. **Diversity, Non-discrimination, and Fairness:** ต้องไม่มีอคติ ไม่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
6. **Environmental and Societal Well-being:** ต้องเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมสิ่งดีๆ ให้สังคม
7. **Accountability:** มีกลไกรับผิดชอบและเยียวยาหากเกิดความเสียหาย

**การกำกับดูแลและนำ AI ไปใช้ในองค์กร**

AI Governance คืออะไร?

**AI Governance** คือ กระบวนการ นโยบาย และโครงสร้างการบริหารจัดการที่องค์กรกำหนดขึ้น เพื่อควบคุม ดูแล และขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้ AI ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยลดความเสี่ยงด้านจริยธรรม กฎหมาย และเทคนิคให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้

การกำหนดโครงสร้างการกำกับดูแล (AI Governance Structure)

☐ **การตั้งคณะกรรมการ (AI Governance Committee):** ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายฝ่าย เช่น ฝ่ายธุรกิจ (Business), ฝ่ายไอที/ข้อมูล (IT/Data Scientists), และฝ่ายกฎหมาย/ความเสี่ยง (Legal/Compliance)

☐ **การกำหนดบทบาทหน้าที่ (Roles & Responsibilities):** ระบุผู้รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอนของวงจรชีวิต AI (AI Lifecycle) ตั้งแต่การคิดค้น การพัฒนา การนำไปใช้ จนถึงการบำรุงรักษา

การกำหนดกลยุทธ์ในการประยุกต์ใช้ AI (AI Strategy)

☐ **Alignment:** กลยุทธ์ AI ต้องตอบโจทย์เป้าหมายหลักขององค์กร (Business Objectives)

☐ **Risk vs. Reward Assessment:** การประเมินความคุ้มค่าควบคู่ไปกับความเสี่ยง ก่อนที่จะเริ่มโครงการ AI ใดๆ

☐ **Change Management:** การเตรียมความพร้อมด้านทักษะให้กับบุคลากร (Upskilling/Reskilling) เพื่อทำงานร่วมกับ AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การกำกับดูแลการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับ AI (AI Operation)

☐ **Data Quality Control:** การควบคุมคุณภาพข้อมูลก่อนนำไปเทรนโมเดล (Clean & Unbiased Data)

☐ **Continuous Monitoring:** ระบบ AI เมื่อใช้งานไปนานๆ อาจเกิดภาวะ "Model Drift" (ความแม่นยำลดลงเนื่องจากสภาพแวดล้อมจริงเปลี่ยนไป) จึงต้องมีการตรวจสอบและปรับปรุงโมเดลอย่างสม่ำเสมอ

☐ **Incident Response Plan:** มีแผนรองรับกรณีที่ AI ทำงานผิดพลาด เพื่อจำกัดความเสียหายได้ทันท่วงที

**AI Related Laws**

ภาพรวมตัวอย่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ในประเทศไทย

ในปัจจุบัน ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่ควบคุม AI โดยตรงในลักษณะที่เป็น "พ.ร.บ. ปัญญาประดิษฐ์" เหมือนกับ AI Act ของยุโรป แต่การใช้ AI จะถูกกำกับดูแลผ่านกฎหมายที่มีอยู่เดิมและกฎหมายที่กำลังพัฒนา ดังนี้:

☐ **พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA):** เกี่ยวข้องโดยตรงกับการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้เทรน AI หรือการใช้ AI ตัดสินใจโดยอัตโนมัติ (Automated Decision-Making) ซึ่งผู้ใช้งานมีสิทธิ์ที่จะปฏิเสธหรือขอคำอธิบาย

☐ **พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์:** บังคับใช้ในกรณีการนำ AI ไปสร้างข้อมูลเท็จ นำเข้าข้อมูลที่บิดเบือน หรือการทำ Deepfake ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย

☐ **กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา:** ประเด็นเรื่องลิขสิทธิ์ (Copyright) ในผลงานที่สร้างโดย AI หรือการนำผลงานที่มีลิขสิทธิ์ไปให้ AI เรียนรู้

☐ *(ร่าง) กฎหมายเฉพาะในอนาคต:* ประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงการศึกษาและจัดทำร่างพระราชกฤษฎีกาหรือแนวปฏิบัติเฉพาะเกี่ยวกับการควบคุมดูแลการให้บริการระบบปัญญาประดิษฐ์ (เช่น ร่าง พ.ร.ฎ. การประกอบธุรกิจบริการปัญญาประดิษฐ์) เพื่อให้มีกรอบกฎหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

**บทสรุป**

การประยุกต์ใช้ AI ให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน **ไม่ใช่เรื่องของเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว** แต่เป็นเรื่องของการรักษาสมดุลระหว่าง **นวัตกรรม (Innovation)** และ **ความปลอดภัย (Safety)** องค์กรที่จะก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง ต้องไม่มองว่า AI Governance & Ethics เป็นอุปสรรคหรือภาระ แต่ต้องมองเป็น "รากฐานสำคัญ" ที่จะสร้างความน่าเชื่อถือ (Trust) ให้กับลูกค้า พันธมิตร และสังคม ซึ่งความน่าเชื่อถือนี้เองจะเป็นข้อได้เปรียบทางการแข่งขันที่แท้จริงในยุคปัญญาประดิษฐ์

**ประโยชน์ที่ได้รับ :**

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นเทคโนโลยีที่มีบทบาทสำคัญต่อกิจกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์ มีการพัฒนาให้มีความฉลาด มากขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งก่อให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัย ความเป็นส่วนตัว และจริยธรรมการใช้งาน AI ในทางที่ผิด ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลและสังคม ดังนั้น การออกแบบ การพัฒนา การใช้งานและการดูแล AI จึงต้องคำนึงถึงหลักการ จริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics Principles) ซึ่งถือเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญในการป้องกันและลดผลกระทบ ความเสียหาย หรือ อันตรายที่อาจเกิดขึ้นจาก AI โดยตระหนักถึงคุณค่าทางจริยธรรม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และนำไปใช้ในทางที่เหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย หรือละเมิดกฎหมายและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เพื่อสร้างความมั่นใจว่า AI จะถูกนำไปใช้และก่อให้เกิดประโยชน์กับมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อมต่อไป และสามารถนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาช่วยสนับสนุนและยกระดับการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จะต้องคำนึงถึงหลักจริยธรรม กฎหมาย ข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับ AI โดยครอบคลุมทั้ง ความยุติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัยของข้อมูลและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เพื่อช่วยให้เราใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี AI อย่างเต็ม ศักยภาพ พร้อมทั้งปกป้องสิทธิ คุณค่าของความเป็นมนุษย์ และความยั่งยืนในระยะยาว